

صلاحیت‌های قوه قضاییه در پرتو نظرات شورای نگهبان

نقاش:

دکتر ابراهیم موسی‌زاده

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

محسن خوشنویسان

کارشناس ارشد حقوق عمومی دانشگاه تهران

مدرس دانشگاه

سرشناسه	: موسی زاده، ابراهیم، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: صلاحیت‌های قوه قضاییه در پرتو نظرات شورای نگهبان / نگارش ابراهیم موسی زاده، محسن خوشنویسان.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۴ ص.
شابک	: 978-600-114-707-4
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: قوه قضائیه -- ایران -- شرح وظایف
موضوع	: Judicial power -- Iran -- Job descriptions
موضوع	: قانون مدنی -- ایران
موضوع	: Civil law -- Iran
موضوع	: خوشنویسان، محسن، ۱۳۶۳ -
رده‌بند: کنگ	: ۱۳۹۵ ص ۸/۹/۱۳/۲۶ KMHT
رده‌بندی: یوبی	: ۳۴۷/۵۵۰۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۸ - ۳

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب مذهبی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبانی نواد - ترس ۵ به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵ - ۳۴ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ - ۵۸۴ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۰، تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰ - ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید برسی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

صلاحیت‌های قوه قضاییه در پرتو نظرات شورای نگهبان

دکتر ابراهیم موسی زاده - محسن خوشنویسان

چاپ اول: ۱۳۹۵ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۵۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978- 600 -114-707-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۷۰۷-۴

۱۵	مقدمه
۱۹	فصل اول - کلیات و مفهوم
۲۱	طرح بحث
۲۱	مبحث نخست - تبیین مفاهیم کلیدی
۲۱	گفتار نخست - صلاحیت
۲۴	الف - صلاحیت اختیاری
۲۴	ب - صلاحیت اجباری
۲۴	گفتار دوم - قوه قضاییه
۲۵	الف - نظریه قوای سه گانه
۲۵	ب - نظریه قوای سه گانه
۲۶	پ - جایگاه قوه قضاییه در قانون اساسی
۲۷	گفتار سوم - اهمیت و اهداف قوه قضاییه
۲۷	الف - اهداف قوه قضاییه
۲۸	۱- پشتیبانی و احقاق حقوق عامه مردم
۲۹	۲- تضمین و گسترش حقوق و آزادی‌ها
۲۹	۳- گسترش و اجرای عدالت
۳۰	گفتار چهارم - وظایف و اختیارات قوه قضاییه
۳۲	الف - رسیدگی و صدور حکم
۳۲	ب - نظارت بر حسن اجرای قوانین
۳۳	پ - کشف جرم، تعقیب و مجازات مجرمین
۳۳	ت - پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین
۳۴	گفتار پنجم - ساختار و تشکیلات قوه قضاییه
۳۴	الف - رئیس قوه قضاییه
۳۵	ب - معاون اول قوه قضاییه
۳۵	پ - وزیر دادگستری
۳۶	ت - دیوان عالی کشور

- ث- دیوان عدالت اداری ۳۶
- ج- دادگاه‌های عمومی ۳۶
- چ- دادگاه تجدیدنظر استان ۳۶
- ح- دادگاه کیفری یک و دو ۳۷
- خ- دادرسی عمومی و انقلاب ۳۷
- د- شورای حل اختلاف ۳۷
- ذ- دادگاه‌های اختصاصی ۳۷
- ر- سازمان‌های تابعه قوه قضاییه ۳۸
- گفتار ششم- استقلال قوه قضاییه ۳۸
- مبحث دوم: تن نهاد شورای نگهبان و نقش آن در صیانت از اصول قانون اساسی مرتبط با قوه قضاییه ۴۰
- گفتار نخست- شورای نگهبان ۴۰
- الف- روش‌های کنترل قانون اساسی ۴۱
- ۱- روش کنترل قضایی ۴۱
- ۲- روش کنترل سیاسی ۴۲
- ب- ترکیب و کیفیت اعضای شورای نگهبان ۴۴
- گفتار دوم- وظایف و صلاحیت‌های شورای نگهبان ۴۵
- الف- وظایف فقهای شورای نگهبان ۴۵
- ۱- پاسداری از احکام اسلام و تطبیق قانون عادی با مذهب اسلام ۴۵
- ۲- تشخیص مغایرت یا عدم مغایرت تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی ۴۵
- ۳- تصویب قوانین مربوط به خبرگان در اولین دوره ۴۵
- ۴- عضویت یکی از فقها در شورای موقت رهبری ۴۶
- ب- وظایف و صلاحیت‌های نهاد شورای نگهبان ۴۶
- ۱- تشخیص مطابقت یا عدم مطابقت قوانین عادی مصوب مجلس با قانون اساسی و مصوبات موقتی و آزمایشی مندرج در اصل ۸۵ قانون اساسی ۴۶
- ۲- تفسیر قانون اساسی ۴۶
- ۳- حضور اختیاری در جلسات مجلس هنگام مذاکره درباره طرح‌ها و لوایح ۴۶
- ۴- حضور الزامی اعضای شورای نگهبان در جلسات غیر علنی مجلس ۴۷
- ۵- حضور الزامی اعضای شورای نگهبان در مراسم تحلیف رئیس جمهور ۴۷
- ۶- عضویت اعضای شورای نگهبان در شورای بازنگری قانون اساسی ۴۷
- ۷- تأیید صلاحیت کاندیداهای ریاست جمهوری از حیث واجد بودن شرایط قانونی ۴۸

۴۸	۸- نظارت بر امر انتخابات
۴۸	گفتار سوم- ماهیت شورای نگهبان
	گفتار چهارم- نقش شورای نگهبان در اساسی سازی و اسلامی سازی مصوبات مجلس و صیانت از اصول قانون
۴۹	اساسی در ارتباط با قوه قضائیه
۵۳	فصل دوم - صلاحیت های اصلی قوه قضائیه در نظرات شورای نگهبان
۵۵	طرح بحث
۵۶	مبحث نخست- وظایف قوه قضائیه و تحلیل اصل ۱۵۶ قانون اساسی
۵۶	گفتار نخست- - یدگی و صدور حکم
۵۸	گفتار دوم- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادیهای مشروع
۶۱	گفتار سوم- نظارت بر حسن اجرای قوانین
۶۲	الف- رسیدگی در عده حکم بر اساس قوانین
۶۲	ب- نظارت شکلی دیوان عالی کشور
۶۳	پ- دیوان عدالت اداری به ایران رجوع الم خواهی از دستگاههای دولتی
۶۴	ت- نظارت از طریق سازمان بازرسی کشوری
۶۵	گفتار چهارم- کشف جرم، تعقیب و مجازات
۶۸	گفتار پنجم- پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین
۷۱	مبحث دوم- اعمال قوه قضائیه از طریق دادگاههای دادگستری
۷۲	گفتار نخست- دادگاههای عمومی
۷۲	الف- سیر تاریخی
۷۳	ب- دادگاههای عمومی در نظام حقوقی کنونی
۷۵	گفتار دوم- دادگاههای اختصاصی
۷۶	الف- دادگاههای نظامی
۸۰	ب- دادگاه ویژه روحانیت
۸۲	پ- دادگاه انقلاب اسلامی
۸۵	گفتار سوم- دیوان عدالت اداری
۸۵	الف- مبانی نظری
۸۷	ب- پیشینه دادرسی اداری در ایران
۹۱	گفتار چهارم- دیوان عالی کشور
۹۱	الف- سیر تاریخی

- ب- سازمان دیوان عالی کشور ۹۲
- ۱- قسمت شعب ۹۲
- ۱- ۱- هیات عمومی و حدت رویه قضایی ۹۲
- ۱- ۲- هیات عمومی شعب حقوقی یا شعب کیفری ۹۳
- ۲- دادسرای دیوان عالی کشور (دادسرای کل) ۹۴

فصل سوم - صلاحیت‌های جانبی قوه قضاییه در نظرات شورای نگهبان ۹۹

- طرح بحث: ۱۰۱
- مبحث نخست: وظایف و اختیارات ارکان غیر قضایی قوه قضاییه ۱۰۲
- گفتار نخست - وظایف و اختیارات رئیس قوه قضاییه ۱۰۲
- الف وظایف رئیس قوه قضاییه در امور مرتبط با قوه قضاییه ۱۰۴
۱. ایجاد تشکلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و شش ۱۰۴
۲. تهیه لوایح عادی مناسب با جمهوری اسلامی ۱۰۵
۳. استخدام قضات عادل و سلیقه‌دار عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداري، قضائي و قانون ۱۰۸
۴. نظارت شرعی رئیس قوه قضاییه بر آراء حاکم و شناخت سمت قضایی برای رئیس قوه قضاییه طبق قانون عادی ۱۰۹
۵. وظایف و اختیارات رئیس قوه قضاییه مندرج در سایر اصول قانون اساسی و قوانین عادی ۱۱۰
- ب- وظایف رئیس قوه قضاییه در امور غیر مرتبط با قوه قضاییه ۱۱۲
- ۱- معرفی حداقل ۶ نفر حقوق‌دان مسلمان جهت عضویت در شورای نگهبان به مجلس شورای اسلامی توسط رئیس قوه قضاییه ۱۱۲
- ۲- عضویت رئیس قوه قضاییه در شورای موقت رهبری ۱۱۳
- ۳- عضویت رئیس قوه قضاییه در شورای موقت ریاست جمهوری ۱۱۳
- ۴- حضور در مراسم سوگند رئیس جمهور در مجلس شورای اسلامی ۱۱۴
- ۵- رسیدگی به داریای‌های رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و ۱۱۴
- ۶- نظارت رئیس قوه قضاییه بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاههای اداری از طریق سازمان بازرسی کل کشور و با انتخاب ریاست آن سازمان ۱۱۵
- ۷- تعیین و معرفی دو نفر نماینده برای عضویت در شورای نظارت بر صدا و سیما ۱۱۵
- ۸- عضویت رئیس قوه قضاییه در مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۱۶
- ۹- عضویت رئیس قوه قضاییه در شورای عالی امنیت ملی ۱۱۶

۱۱۶	۱۰- عضویت رئیس قوه قضائیه در شورای بازنگری قانون اساسی
۱۱۷	گفتار دوم- وظایف و اختیارات وزیر دادگستری
۱۲۱	نظرات شورای نگهبان درباره اصل ۱۶۰ قانون اساسی و صلاحیت‌های وزیر دادگستری
۱۲۱	نظرات شورا در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۱۲۳	نظرات تفسیری شورای نگهبان
۱۲۴	مبحث دوم: تشکیلات و سازمان‌های تابعه
۱۲۵	گفتار نخست- دادسرا
۱۲۷	گفتار دوم- سازمان بازرسی کل کشور
۱۲۸	- بازرسی محلی
۱۲۹	- انجام بازرسی فوق‌العاده
۱۳۰	گفتار سوم- سازمان زندانها، خدمات تأمین و تربیتی
۱۳۲	گفتار چهارم- سازمان پرسک انونی
۱۳۴	گفتار پنجم- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
۱۳۷	گفتار ششم- دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری
۱۳۸	گفتار هفتم- روزنامه رسمی
۱۴۳	فصل چهارم - وظایف قوه قضائیه در حفظ حقوق ملت، راه دستا، قضایی در نظرات شورای نگهبان
۱۴۵	طرح بحث
۱۴۷	مبحث نخست - حقوق بنیادین
۱۴۸	گفتار نخست- حق امنیت (مصونیت از دستگیری و بازداشت خودسرانه)
۱۵۱	گفتار دوم- حق دادخواهی
۱۵۶	گفتار سوم- قانونی بودن تشکیل دادگاه
۱۵۸	گفتار چهارم- حق علنی بودن رسیدگی دادگاه
۱۵۸	فوائد علنی بودن دادگاه‌ها
۱۶۰	استثنائات وارده بر علنی بودن محاکم طبق اصل ۱۶۵
۱۶۱	گفتار پنجم- حق داشتن وکیل در دعاوی
۱۶۴	گفتار ششم- مدلل و موجه و مستند بودن رای دادگاه
۱۶۶	گفتار هفتم- جبران خسارت افراد در موارد تقصیر و اشتباه قاضی
۱۶۸	مبحث دوم- تضمینات مربوط به دادرسی کیفری
۱۶۸	گفتار نخست- اصل برائت

گفتار دوم- اصول حاکم بر تعیین جرایم و مجازات‌ها	۱۶۹
الف- اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها	۱۶۹
نظرات شورای نگهبان درباره اصل ۳۶ و قانونی بودن مجازات‌ها	۱۷۱
نظرات شورای نگهبان درباره اصل ۱۶۹ و قانونی بودن جرم	۱۷۲
ب- اصل عطف به ماسبق نشدن قوانین کیفری	۱۷۳
گفتار سوم- ممنوعیت شکنجه و اجبار افراد به شهادت، اقرار و سوگند	۱۷۶
در منابع داخلی	۱۷۶
گفتار چهارم- ممنوعیت هتک حرمت و حیثیت افراد بازداشت شده و زندانی	۱۷۷
گفتار پنجم- رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیات منصفه	۱۷۸
نظر شورای نگهبان درباره اصل ۱۶۸ و نحوه رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی	۱۸۱
فهرست منابع	۱۸۷

مقدمه

امنیت و آزادی، اساس و پایه جامعه انسانی است. نظم و امنیت آرمان زندگی اجتماعی است، بدون شک حفظ آرامش و آرامش جامعه و تامین امنیت آن ابتدایی ترین خواسته مردم است و این مهم در گرو دو امر است: قانون درست و قابل اجرا که تامین کننده اهداف مزبور باشد دوم: ضمانت اجرای قاطع نسبت به کسانی که حاکمیت قانون را مخدوش و آرامش جامعه را برهم می زنند. ضمانت اجرای قانون و اصل حاکمیت قانون قوه قضائیه است و قوه قضائیه به عنوان رکن سوم حاکمیت در تفکیک قوا، وظیفه تحقق بخشیدن به عدالت در جامعه و احقاق حقوق عامه مردم و حفظ و گسترش حقوق و آزادی های عمومی افراد را به عهده دارد.

متجاوزین به قانون و حقوق و آزادی های مردم چه یک فرد عادی و چه حاکمان جامعه باشند باید در برابر قانون یکسان باشند و تعقیب و مجازات آنها برایت اصل بی طرفی دادگاه ها نتیجه اصل برابری افراد در برابر قانون است.

بنابراین در کنار نقش اولیه دادگاه ها در حل و فصل دعاوی و تعقیب و مجازات مرتکبین نقض قانون، برخی از وظایف دادگاه ها دارای آثار سیاسی است، رکن قضایی یکی است در کنترل حکومت کنندگان دارای نقش سیاسی است و دادگاه ها به نحوی مستقیماً اعمال حاکمیت سیاسی می کنند. در این راستا اجرای حاکمیت قانون بر حکومت و در روابط میان حکومت کنندگان و حکومت شوندگان دارای اهمیت بسزایی است.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران طبق اصل ۱۵۶ قوه قضائیه قوه ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن عدالت عهده دار وظایف زیر است:

۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات و تعدیات و شکایات و حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسیه که قانون معین می کند

۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع

۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین

۴- کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام

۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

تحقق این اهداف و وظایف قوه قضاییه و حفظ استقلال این قوه در برابر تجاوزات قوای مقننه و مجریه چه در تصمیمات و چه وضع قوانین مغایر با استقلال و اهداف این قوه در گرو صیانت از اصول قانون اساسی است که بیان‌کننده این اهداف و وظایف و استقلال این قوه است و هم جایگزین از صدور قوانین مغایر این اصول قانون اساسی در صلاحیت دادرس قانون اساسی است.

این وظیفه خطر یعنی صیانت از اصول قانون اساسی در بسیاری از کشورهای جهان طبق قوانین اساسی اشان به یک نهاد عالی به نام دادگاه قانون اساسی گذاشته شده است. که کارکردهای آن نظارت بر عدم ایرت مصوبات پارلمان با قانون اساسی، تفسیر قانون اساسی و ارایه نظر مشورتی، حل تعارض در صلاحات و پشتیبانی از حقوق و آزادی‌های اساسی است. که این نهادها دارای ماهیت قضایی یا سیاسی هستند و با شیوه‌های متفاوت مثل کنترل قضایی یا پسینی (شیوه آمریکایی) و یا مدل اروپایی بصورت یک دادگاه عالی و یا به شیوه مختلط اعمال می‌شوند. آرا و نظرات این نهادها نقش برجسته‌ای در توسع حقوق اساسی عملگرا به جای حقوق اساسی تئوری در کشورهای جهان داشته است.

دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی به عهده شورای نگهبان است، که همچون شورای قانون اساسی در فرانسه یک نظارت پیشینی و خودکار را در تطبیق قوانین ملی با قانون اساسی ارایه می‌دهد.

شورای نگهبان وظیفه صیانت از قانون اساسی و احکام شرع را در برابر قوانین مصوب مجلس، ارایه نظر تفسیری درباره اصول قانون اساسی و تفسیر قانون اساسی به عهده شورا است که این تفاسیر در حکم قانون اساسی است.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در فصل ششم در مباحث مربوط به قوه مقننه از اصول ۹۱ تا ۹۹ به بیان تشکیلات و وظایف شورای نگهبان پرداخته و در اصول دیگر هم بطور پراکنده صلاحیت‌ها و اختیاراتی برای این نهاد بیان کرده است. ترکیب دو گانه شورا یعنی ۶

عضو فقیه و ۶ حقوقدان نشان از کارکرد دوگانه شورا در انبساطی سازی و اسلامی سازی مصوبات و تطبیق قوانین عادی با قانون اساسی و شرع است. از این حیث شورای نگهبان دارای جایگاه والائری نسبت به نهادهای مشابه ناظر قانون اساسی در کشورهای دیگر دارد.

مطابق با اصول ۹۶، ۹۱، ۷۲، ۴ پاسداری از احکام اسلام و تطبیق قوانین عادی با شرع به عهده اکثریت فقهای شورای نگهبان است.

و همچنین مطابق با اصول ۸۵، ۹۱، ۹۴، ۹۶ پاسداری از اصول قانون اساسی و تشخیص انطباق یا عدم انطباق و این عادی و مصوبات موقت و آزمایشی مندرج در اصل ۸۵ با اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.

از این رو بررسی و تحلیل آراء و نظرات شورای نگهبان بخصوص نظرات تفسیری شورای نگهبان و حتی نظرات شورای نگهبان در باره مصوبات مجلس که درباره صلاحیت های قوه قضائیه یعنی اختیارات و تکالیف قوه قضائیه و مشخص شدن حدود این اختیارات و تکالیف می باشد، حایز اهمیت است. بخصوص نظرات تفسیری شورای نگهبان می تواند حدود این اختیارات و تکالیف را در چهارچوب قانون افزایش یا کاهش دهد. شناخت نظرات و آراء شورا برای تحقق صحیح اهداف خطیر قوه قضائیه و حفظ استقلال این قوه لازم و ضروری است. نظراتی که شورای نگهبان درباره حدود اختیارات قوه قضائیه، اختیارات و تکالیف رئیس قوه قضائیه و وزیر دادگستری داده است حایز اهمیت و قابل بحث و بررسی است. بریزه نوائی جدید التصویب که در پی افزایش اختیارات رئیس قوه قضائیه در ارسال لوایح قضایی به مجلس است که مورد تایید شورای نگهبان هم قرار گرفته است. همچنین نظرات شورای نگهبان درباره مجلسی که بین رئیس قوه قضائیه و وزیر دادگستری در امور اداری و مالی وجود دارد و همچنین نظرات تفسیری شورای نگهبان در خصوص استقلال مالی و اداری و ساختاری قوه قضائیه قابل بحث و بررسی است. که همه اینها می تواند در تولید ادبیات حقوق عمومی و حقوق اساسی موثر باشد و این نوشتار با این هدف تهیه شده است.

بنابراین پاسخ به این سوالات ضروری است: آیا نظرات شورای نگهبان درباره قوانین عادی مصوب مجلس و اصول قانون اساسی در ارتباط با صلاحیت های قوه قضائیه حایز اهمیت است؟ در این خصوص چه نظراتی را شورای نگهبان ارایه داده است؟

در این نوشتار در پی اثبات فرضیه نقش برجسته نظرات شورای نگهبان در تعیین حدود وظایف و اختیارات قوه قضاییه و بررسی و تحلیل این نظرات هستیم.

علیرغم اهمیت موضوع، تاکنون بصورت جدی به آن پرداخته نشده، شاید بخاطر اینکه شورای نگهبان در فصول قانون اساسی در بخش قوه مقننه و به عنوان رکنی از آن بیان شده است و همواره وظیفه شورای نگهبان را در صیانت تقنینی از قانون و شرع در برابر تجاوزات قوای مقننه و مجریه مورد بررسی قرار گرفته و به همین خاطر ارتباط قوه قضاییه با توجه به استقلال این قوه با شورای نگهبان و نظرات این شورا در نگاه اول نامانوس و بی‌ربط و ابداعی باشد. اما در نگاه دقیق‌تر به تشریح شورای نگهبان در تعیین حدود صلاحیت‌های قوه قضاییه با توجه به اصول قانون اساسی پی خواهیم برد تلاش شد در این نگاره تا حد توان به این مهم پرداخته شود.

ما موضوعات محوری اصلی آن را در چهار فصل دسته‌بندی می‌نمایم که به ترتیب عبارتند از: کلیات و مفاهیم اصلی (فصل اول)، صلاحیت‌های اصلی قوه قضاییه در نظرات شورای نگهبان (فصل دوم)، صلاحیت‌های جانبی قوه قضاییه در نظرات شورای نگهبان (فصل سوم)، وظایف قوه قضاییه در حفظ حقوق ملت از راه دستک‌گیری (فصل چهارم) در پایان از زحمات و راهنمایی‌های استاد ارجمند دانشگاه تهران، جناب آقای دکتر فیروز اصلانی، دکتر بیژن عباسی، دکتر ابراهیم موسوی‌زاده، که در نگارش این اثر مرا یاری نمودند کمال تشکر را می‌نمایم.

حسن خوشنویسان

کارشناس ارشد حقوقی، موسسه علمی دانشگاه تهران

پاییز ۱۳۹۵